

Door de bomen het bos weer zien

Arie Pieters

Door de bomen het bos weer zien

Bomen als bondgenoten

Arie Pieters

Schrijver: Arie A. Pieters
Omslagontwerp: Arie A. Pieters

Foto's privé-verzamelingen:

collectie/archief Arie A. Pieters
collectie W. J. Verduin †
collectie G. Veldhoen
collectie K. R. v. d. Berg
collectie J. W. de Beer †
collectie J. R. Williams (USA)
collectie J. Taylor (USA)
collectie R.W. Burns (USA)
collectie F. Dahlmann (Duitsland)

Foto's websites:

website Monumentaltrees.com, website Wikipedia.org,
website Bomenstichting.nl, website Ancienttreeforum.co.uk,
website Arborday.org, website Getty.edu en
website www.Loc.gov

Aanvullende informatie:

website Stemderbomen.nl, website Bomenstichting.nl,
website Loc.gov. en website Wikipedia.org

Foto omslag:

De holle boom bij Kraantje Lek (1928)
ISBN: 9789464857207
Uitgegeven via: Mijnbestseller.nl
Print: Printforce
Copyright: Arie A. Pieters, 2023 ©

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Bomen en biodiversiteit
3. Herhaling is de toverkracht van reclame
4. Boomhistorie
5. Emotionele 'toverkracht'
6. Nawoord
7. Bronnen en woord van dank
8. Nuttige adressen & websites
9. Eerdere uitgaven

1. Inleiding

De afgelopen jaren heb ik meerdere bomenboekjes gemaakt en daarin werd dan vooral gekeken naar hoe vroeger de omgang was met bomen in de bebouwde omgeving. De voornaamste reden om die boekjes te vervaardigen was dat we helaas in onze tegenwoordige tijd moeten constateren dat bomen meer en meer als een veredeld wegwerpproduct worden gezien. Jammer genoeg ook door steeds meer overheden en soms zelfs door sommige natuurbeheerders. Die laatste partijen voeren dan zogenaamd 'logische' argumenten als 'natuurvernieuwing' of het 'noodzakelijk' verwijderen van exoten aan, maar in de praktijk is in een aanzienlijk deel van onze bossen in deze eeuw nu hetzelfde gebeurd als in veel dorpen en steden: Het zonder pardon ruimen van vaak veel gezonde bomen, die daar nog gerust decennia of langer hadden kunnen staan.

Het bizarre is dat wij als samenleving in dezelfde periode, grofweg tussen 2005-2022 met zaken werden geconfronteerd, waarbij juist het behoud van bomen/bossen heel belangrijk is. Denk daarbij o.a. aan de klimaat problematiek (bomen slaan CO₂ op), de biodiversiteit (juist volwassen en oudere bomen zijn dan waardevol) en afvang van fijnstof! (Volwassen bomen leveren een belangrijke bijdrage voor wat betreft het afvangen daarvan.) Daarnaast zijn de redenen die met name overheden tegenwoordig aanvoeren om maar bomen te kappen onderhand eindeloos aan het worden. Ook in de regio waar ik zelf woonachtig ben is dat helaas de afgelopen jaren erin geslopen. Een paar voorbeelden: *Kap van een deel van een bos voor windturbines en zelfs voor een natuurbegraafplaats. Voor tal van nieuwbouwprojecten, voor een extra fietspad en voor de zogenaamde verkeersveiligheid langs een provinciale weg.*

En dat is nog niet eens de hele lijst. Inmiddels is wel duidelijk geworden dat er meer aan de hand is, want ook in ons land is het ondertussen gebruikelijk dat een deel van de geruimde bomen 'voer' is voor biomassacentrales. Veel moeite om dat uit te zoeken kost het niet. Kijk welke vervoerders er meehelpen met het vervoer van alle stammen en onderzoek waar ze hun vrachten afleveren. Einde discussie... Een ander deel van de gekapte bomen komt terecht in de houtsnipperindustrie. Het kappen van al die bomen levert zo ook een aardig zakcentje op. Iets waar onze regering ongetwijfeld blij van zal worden, want in 2014 toen wij getraceerd werden op het toen nieuwe kabinet Rutte-II, was één van de dingen waarmee men zich presenteerde de opmerkelijke kreet: 'De natuur moet voortaan zijn eigen broek op zien te houden'. De nu ondertussen bekende neo-liberale doctrine. Alles moet liefst (zo snel mogelijk) vertaald worden in geld.

Gelukkig heeft de wetenschap inmiddels in ruime meerderheid afscheid genomen van de waanzin van het opstoken van bossen/bomen. En zelfs de VN kwam in 2021 met een rapport op de proppen, waarin prominente onderzoekers ook aangaven dat in de tegenwoordige tijd eigenlijk '*elke boom telt*'. Het is alleen daarom al verbijsterend dat onder druk van lobbyisten veel biomassacentrales in ons land nog zeker tot 2030 open zullen blijven. En dat alle reeds eerder beloofde subsidies, die miljarden euro's bedragen ook nog uitgekeerd gaan worden... Winst is gelukkig wel dat steeds meer gewone burgers nu ook doorkrijgen dat sommige dingen toch wel erg haaks op elkaar staan en dat je als overheid nu niet zomaar meer wekomt met halve waarheden, PR verhalen en soms zelfs onwaarheden. Dit boekje is dus mede vervaardigd om een aantal van de zaken die worden aangevoerd om maar bomen te blijven kappen met behulp van feiten te kunnen weerleggen.

Eigenlijk was dat iets waar ik in de eerdere boekjes, waarin de nadruk lag om toch vooral te laten zien hoe waardevol oudere bomen juist zijn in de bebouwde omgeving, te weinig bij stil had gestaan. Maar inmiddels is de onzin die men nu aanvoert om de kap van hele lanen, of complete stukken bos weer goed te praten zo bizar aan het worden dat 't tijd wordt voor 'tegen-gif'. Iets waar in de jaren tussen 2015 en 2020 de bekende roofvogeldeskundige, Rob Bijlsma meer dan eens bij stil heeft gestaan. Je kan namelijk niet zomaar complete stukken bos kaalkappen en dan denken dat dit geen effecten heeft op de biodiversiteit. En dat geldt net zo goed voor lanen, dijken met oude bomen, sloten met knotwilgen etc. in de polders. Het is echt een illusie om te denken dat er na kaalkap 'binnen enkele jaren' of 'binnen een jaar of vijf á tien' weer een compleet nieuw bos staat. De effecten van kaalkap, of dit nu in bossen of in polders is gebeurd, zal minimaal enkele tientallen jaren voelbaar zijn.

En met enkele tientallen jaren houden we het dan 'beschaafd'. Beter gezegd, we schetsen een optimistisch beeld, want als we het hebben over een bos met veel oude(re) bomen of met soorten als eiken en linden, die eeuwenoud kunnen worden zal het langer dan een halve eeuw duren voordat we ook maar in de buurt gaan komen van de waarden die verdwenen zijn. En wat betreft dier- en vogelsoorten die uit bepaalde bossen of streken verdwenen door kaalkap; Het is maar de vraag of en wanneer die terugkeren? Naast veel mooie en soms unieke oude foto's van bomen in vroeger tijden, zijn het dit soort zaken die we in dit boekje gaan behandelen. Mede om mensen een extra handvat te geven, als ze zelf in hun eigen omgeving worden geconfronteerd met plannen voor bomenkap én het PR verhaal dat daarbij tegenwoordig bijna standaard wordt losgelaten op het publiek.

Niet voor niets heb ik een oud gezegde; '*Door de bomen het bos niet meer zien*' een andere draai gegeven en gebruikt als titel voor dit boekje. Als we het belang en de waarde van een enkele boom gaan inzien, is het steeds moeilijker om zomaar klakkeloos akkoord te gaan met alle hedendaagse kapwoede. Hopelijk komen er steeds meer burgers en natuurliefhebbers in het geweer tegen dit soort praktijken en gaat dat resulteren in het afblazen van meer en meer plannen, waarbij bomen en bossen moeten sneuvelen. Daarnaast staan we dus weer stil bij de waarde van bomen in onze bebouwde omgeving. Ook dat is inmiddels extra belangrijk geworden, omdat de onderzoeken hebben uitgewezen dat de gemiddelde levensverwachting van bomen in dorpen en steden is weggezakt tot nauwelijks nog 35 jaar...! En dat is eigenlijk dramatisch, want niet alleen de natuurwaarden zijn dan nog maar beperkt ontwikkeld.

Ook andere positieve zaken (afvang fijnstof, CO2 opslag, verkoeling bieden enz.) die bomen inbrengen in onze bebouwde omgeving verdwijnen zo vroegtijdig als sneeuw voor de zon. Een leeftijd van 34/35 jaar bij een linde of eik, is alsof je praat over een kind dat nauwelijks de lagere school achter zich heeft gelaten, als we het zouden 'vertalen' naar ons mensen. Moeten we dat als een serieus bomenbeleid zien? Nee, natuurlijk niet. Zeker niet als we zaken als bijvoorbeeld biodiversiteit en het klimaat echt serieus willen nemen. Om het contrast met het verleden goed in beeld te brengen komen er ook in dit boekje weer opmerkelijke en aansprekende voorbeelden voorbij van bomen, die ook in steden en dorpen letterlijk ooit tot hun allerlaatste snik mochten blijven staan. Inderdaad, in sommige opzichten kunnen we echt nog wel iets leren van het verleden. We moeten bomen weer eens als bondgenoot gaan zien en niet als iets wat 'vervelend' is of een veredeld 'verdienmodel'.

2. Bomen en biodiversiteit

Dit boekje is mede bedoeld om mensen, die in hun omgeving worden geconfronteerd met allerlei kapplannen handvaten te geven om door alle promotiepraatjes heen te prikken. Die worden namelijk ingezet om zulke plannen te rechtvaardigen. Het gaat dan in veel gevallen om 'gewone' burgers, die soms voor de eerste keer met zoiets te maken krijgen. Daarom gaan we in dit boek bewust niet strooien met allerlei wetenschappelijke termen. Dat is ook goed beschouwd helemaal niet nodig, want als we kijken naar bijvoorbeeld de biodiversiteit, dan zijn veel zaken relatief eenvoudig en voor iedereen begrijpelijk uit te leggen. Wat wil het begrip 'biodiversiteit' nu eigenlijk zeggen? Wel, feitelijk de verscheidenheid aan soorten (planten, zoogdieren, insecten, vogels etc.) die men in een bepaald gebied, een ecosysteem, of als men het heel breed wil zien op onze planeet aan kan treffen.

Het gaat dus om de diversiteit aan levensvormen. En als we dit dan gaan betrekken op de kap van volwassen, oudere of oude bomen staan degenen die voorstander van kap zijn vaak eigenlijk al met minimaal 1-0 achter bij de presentatie van hun plannen. Gaat het om plannen voor complete kaalkap van een stuk bos dan kunt u daar gerust 2-0 van maken. Jawel, dit gaat ook op voor die rijen bomen langs wegen, op dijken, dat bosplantsoen, dat stukje griendbos of dat oude landgoed bij een herenhuis of kasteel. Op de volgende pagina's gaan we verschillende voorbeelden behandelen voor wat betreft langdurig verlies aan biodiversiteit. Hierbij staan we vooral stil bij vogelsoorten en uiteraard ook bij de decennia die men in gaat leveren op dit gebied. Ja, zelfs als er herplant in de plannen is opgenomen. Bovendien is het herstel van biodiversiteit geen zekerheid.

-Vogelsoorten-

Het verlies van veel volwassen en oudere bomen zal hoe dan ook direct negatieve gevolgen hebben voor heel wat vogelsoorten. De belangrijkste reden? Het verlies aan nestgelegenheid. Veel van de wat grotere soorten en dan zeker roofvogels, maar ook zwarte kraaien hebben volwassen bomen nodig, omdat zij hun nesten liefst merendeels hoog in een boom maken. Maar het is niet alleen de buizerd, havik, ekster of de zwarte kraai die zijn nestgelegenheid kwijtraakt, ook kleinere vogels die voor hun nesten vaak gebruik maken van holten in oudere bomen worden 'dakloos'. En wat dacht u van de spechten...? Juist zij hebben voor hun vakkundige hakwerk minimaal volwassen bomen nodig, maar liever nog oudere en oude bomen met zware, dikke takken. Uiteraard hebben spechten het liefst oudere bomen die al wat in verval beginnen te raken en waar ze wat makkelijker hun nesten in uit kunnen hakken.

Het is goed beschouwd logisch waarom we juist spechten lang niet zullen zien op plekken waar kaalkap heeft plaatsgevonden of veel oudere bomen zijn verdwenen. Ook niet als er herplant op het programma staat. De stammen en/of takken die zij uitkiezen moeten namelijk voldoende dikte hebben om ruimte te kunnen bieden aan hun nesten. Jonge aanplant betreft in bosgebieden vaak boompjes van tussen de 1.5 meter en 2 meter hoogte, dus bijna letterlijk sprietjes vergeleken bij hun voorgangers. Het zal geen enkele jaren duren, maar minimaal twintig tot dertig jaar (als men snelgroeiende boomsoorten als b.v. schietwilgen of populieren aanplant), voordat de bomen weer echt geschikt zijn voor spechtennesten. Bestaat de herplant echter uit veel minder snel groeiende soorten, zoals eiken, beuken of linden dan gaat er veel meer tijd overheen!

-Roofvogelnesten-

Grotere roofvogels, zoals de buizerd, maar ook zwarte kraaien maken bijna standaard gebruik van behoorlijk groot formaat nestbomen. De reden is ook in dit geval logisch. Hun nesten zijn vaak complete bouwwerken en worden soms vele jaren achter elkaar opnieuw gebruikt én nog verder uitgebouwd.

**Een kraaiennest in een circa 45 jaar oude Canadese populier. Het nest zit op ongeveer 15/16 meter hoogte in de boom en is alweer vijf jaar in gebruik bij een kraaienpaar. Het wordt elk jaar weer opgeknapt en verder verstevigd. Een jong boompje is volstrekt ongeschikt voor zulk formaat nesten.*

**Een buizerd rustend op een paaltje in de polder. Het nest van een buizerd is vaak een echte 'horst'. Meestal is de basis een voormalig kraaiennest dat ze verder hebben uitgebouwd.
Foto: A. A. Pieters.*